

Pregledni rad

Datum prijema rada:
17. jun 2013.

Datum prihvatanja rada:
27. jun 2013.

Prof. dr

**Emilija
Stanković**

*vanredni profesor, Pravni
fakultet Univerziteta u
Kragujevcu*

Austrijski građanski zakonik kao izvornik srpskog građanskog zakonika

Apstrakt: Srpski građanski zakonik donet je 1844. godine, pre 167 godina. Bio je četvrti građanski zakonik u Evropi. Rađen je po ugledu na Austrijski građanski zakonik, a Srbiju je uveo u germanski pravni krug. Neke odredbe Srpskog građanskog zakonika, kao na primer one o poklonu, koriste se i danas kao pozitivnopravne. Neka to bude samo jedan primer aktuelnosti ovog Zakonika i nakon toliko vremena.

Uobičajen stav naše pravne nauke je da Srpski građanski zakonik predstavlja skraćenu verziju izvornika. Ima 950 paragrafa, dok Austrijski građanski zakonik sadrži 1502. Sličnosti postoje, velike su, osim u delu porodičnih i naslednih odnosa gde su do izražaja došle specifičnosti društvenih odnosa u Srbiji. Dosađnja istraživanja nisu obuhvatila posebnosti, odstupanja od izvornika, kao ni trajnije vrednosti Srpskog građanskog zakonika.

S toga ću pokušati da ukažem na te specifičnosti i razlike između izvornika i Srpskog građanskog zakonika, ne umanjujući pri tom značaj izvornika, kao ni činjenicu da je najvećim delom izvornik „presađen“, „transplantiran“ u Srpski građanski zakonik.

Ključne reči: Austrijski građanski zakonik, Srpski građanski zakonik, izvornik, transplant, sličnosti, razlike.

Danas kada je kod nas pitanje kodifikacije građanskog prava više no ikada aktuelno, kada se neprestano govori o pravnoj državi i „dobrim“ zakonima svakako je pravi trenutak da se konstatuje sledeće: Srbija još uvek nema kodifikaciju građanskog prava; u XIX veku bila je četvrta po redu zemlja u Evropi koja je imala kodifikaciju građanskog prava (Srpski građanski zakonik 1844. godina)¹; pravna pravila ovog zakonika u nedostatku pravnih propisa primenjuju se i danas, pod uslovima koji su propisani u Zakonu o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6. aprila 1941. godine i za vreme neprijateljske okupacije; uzor, tj izvornik za Srpski građanski zakonik bio je Austrijski građanski zakonik.

Pisac SGZ je Jovan Hadžić, visoko obrazovan čovek, vaspitan u duhu liberalne filozofije i škole prirodnog prava. Voleo je Srbiju, kao i ulogu njenog zakonopisca, koja mu je dodeljena i koju je prihvatio. Sebe je zamišljao kao Solona ili Likurga nove Srbije.² Iako je zakonik rađen po ugledu na AGZ i po oceni kritičara ima malo originalnog, ne može se osporiti vrednost i značaj ovakvog poduhvata. Činjenica koju kritičari najčešće ističu – da je donet osnovni zakon, koji pri tom nije odgovarao društvenom i istorijskom razvoju, kao i tradiciji zemlje, ne umanjuju vrednost zakonika. Prožet romanističkim idejama, koje se uistinu nisu slagale sa dotadašnjim srpskim običajima, ipak je bio pravni akt kojim se Srbija mogla ponositi. Zakonik je bio zasnovan na jednom od najvećih kulturnih dostignuća, na rimskom pravu. Kako je rimsko pravo bilo temelj svih evropskih kodifikacija, to se i Srbija putem ovog Zakonika povezala i postala sastavni deo evropskog kulturnog miljea. Ne manje od ove je značajna i činjenica da je Zakonik rešio pitanje svojine u Srbiji. Takođe je postavio okvire razvoja kapitalističkih robno-novčanih odnosa. Kako je za osnovu imao AGZ, to su privredne i kulturne veze sa Austrijom postale lakše i čvršće, a u pogledu prava Srbija je postala sastavni deo germanskog pravnog kruga. Tako je i veza sa čitavom Zapadnom Evropom postala neminovna.

Ovako donet Srpski građanski zakonik je upravo dobar primer i potvrda osnovne ideje profesora Alana Votsona (Alan Watson) da se pravo pretežno razvija putem pravnih pozajmica. Po njemu, najčešće su pozajmice iz rimskog prava, kao i engleskog pravnog sistema. Ovaj zakon bi po njegovoj sistematizaciji transplantata pripadao trećoj grupi, to jest situaciji u kojoj narod dobrovoljno prihvati veliki deo sistema drugog naroda ili više naroda.³ Ovakvo presađivanje je, čini se, mnogo više doprinelo razvitku pojedinih pravnih sistema nego unutrašnji razvoj tog istog sistema u okvirima sopstvenog društva. Stoga sa rezervom treba prihvatiti stav jednog broja naučnika da pravo predstavlja prostu posledicu “nacionalnog duha”, odnosno društvenih, ekonomskih, nacionalnih i kulturnih uslova u kojima se razvija.

Srpski građanski zakonik iz 1844. godine je u značajnoj meri preuzeo (transplantirao) Austrijski građanski zakonik iz 1811. godine. Teško se može reći da su Austrijanci i Srbi tog doba bili pre svega na istom stepenu ekonomskog razvitka, a potom i kulturnog. A kako tek

¹ Тврдњу да је Српски грађански законик четврти по реду грађански законик донет у Европи треба условно прихватити. Наиме, пре Српског грађанског законика неки од Швајцарских кантона су имали кодификације свог обичајног права, као што је кодификацију имала и Молдавија. Ипак, чини се, да се због своје свеобухватности, одлика и значаја с правом може рећи да је Српски грађански законик четврта по реду европска кодификација грађанског права.

² Јовановић, Слободан, *Политичке и правне расправе*, Српска књижевна задруга, Београд, 1990, 302

³ Вотсон, Алан, *Правни транспланти: приступ упоредном праву*, Правни факултет, Београд, 2000, 58

onda reći da im je “narodni duh” blizak. Uprkos svemu Srpski građanski zakonik je prihvaćen, primenjivan i kroz neke svoje odredbe opstao i u današnjem pozitivnom pravu. Kako? Pravne pozajmice su moguće čak i u ovakvim slučajevima kada se čine iz razvijenijih sistema i “presađuju” u znatno nerazvijenije, ukoliko se dovoljno vodi računa o modifikaciji pozajmljenih pravnih normi. One moraju biti usklađene i prilagođene nivou razvoja i potrebama društva za koje su pozajmljene. Samo u tom slučaju pozajmice daju prave efekte. Jovan Hadžić je radeći na izradi Srpskog građanskog zakonika preuzeo velikim delom norme Austrijskog građanskog zakonika, ali je bio primoran da odstupa od odredbi koje su regulisale porodično i nasledno pravo. Morao je da se prikloni srpskom običajnom pravu, iako je ono bilo znatno konzervativnije. Društveni odnosi tadašnje Srbije davali su prednost muškarcu u odnosu na ženu, kao i muškoj deci u odnosu na žensku pri nasleđivanju. Tako je Jovan Hadžić, visokoobrazovani pravnik naprednih ideja, ipak shvatio da zakon mora da bude vezan za određenu zajednicu, za privredni, kulturni život i socijalnu strukturu te zajednice, čak i po cenu prezira određenih slojeva. To je zapravo i najveće odstupanje od izvornika, AGZ.

Pravo se najčešće i menja tako što dolazi do presađivanja određenih pravnih pravila ili čak velikih delova jednog pravnog sistema u drugi. Do presađivanja često dolazi, jer je relativno lako izvesti ga. To se naročito događa u periodima izvođenja velikih pravnih reformi, kada pravници pribegavaju ovom načinu rešavanja postavljenog zadatka. Ne treba zaboraviti da se prilikom pravnih pozajmica pravne norme mogu prilagođavati, a to i jeste najčešće slučaj. Takođe, neke se pozajmljene norme mogu odbaciti ukoliko se uoči da su neefikasne. Pozajmljivanje je efikasnije ukoliko je autoritet pravnog sistema davoća veći. Ovakva razmišljanja navode na zaključak da će budući razvoj prava dovesti do unifikacije prava. Ova ideja ima ptvrdu kroz pravo zemalja koje pripadaju Evropskoj uniji.

Iako u potpunosti neprilagođen novim društvenim i istorijskim prilikama, može se reći da se pravila iz *Srpskog građanskog zakonika* i danas primenjuju u nedostatku pozitivnih propisa. Na pravnim istoričarima je da objasne kako je moguća tako duga primena pravnih pravila *Zakonika* koji je najčešće kvalifikovan kao „skraćena verzija *Austrijskog građanskog zakonika*“. Činjenica je da je od samog donošenja *Srpskog građanskog zakonika*, pa sve do danas, kritika bila uglavnom negativna. Mislim da su takve ocene neadekvatne i pre svega jednostrane, jer ne sagledavaju celovitost i kompleksnost vremena i uslova u kojima je zakonik donet. Uslovi koji su postojali u drugim zemljama u vreme kodifikacije prava, u Srbiji nisu. Reč je o zemlji koja se tek oslobodila Turaka, sa jakom tradicijom običajnog prava, bez pisanog zakonodavstva, bez školovanih pravnika i nepismenim vladarom koji je naredio donošenje zakonika. U vreme kada se otpočelo sa radom na izradi građanskog zakonika nije postojao ni minimum lične i imovinske sigurnosti stanovništva.⁴ Pri tom ne treba zaboraviti činjenicu da se građanski zakonici donose tek „pošto su se ekonomsko-društveni odnosi kapitalističkog društva već razvili i postali dominirajući“.⁵

Četvrtim *Zakonikom* donetim u Evropi Srbija se svrstala u red zemalja koje imaju kodifikaciju. Svaka građanska kodifikacija, pa i srpska, ima u svom sastavu norme koje reša-

⁴ Николић, Д., *Рад на грађанском законнику у Србији 1829-1835. године*, Сто педесет година од доношења Српског грађанског законика (1844-1994), Правни факултет у Нишу, Ниш, 1995, 23

⁵ Гузина, Р., „Историјски осврт на карактер и значај Српског грађанског законика из 1844. године“, *Историјски гласник* 1, Београд, 1949, 28

vaju probleme društva u trenutku donošenja, pa kao takve ne odolevaju vremenu. To su u ovom slučaju norme koje su regulisale porodičnu zadrugu i zakonski nasledni red. One su i tada predstavljale odstupanje od izvornika, ali su bile u skladu sa srpskim običajnim pravom. Iako su ta rešenja bila neprimerena novim idejama i kretanjima društva, okarakterisana su kao nazadna i nisu se mogla izbeći. Sasvim je razumljivo da kao takva nisu mogla da prežive i trajno opstanu u *Zakoniku*, u smislu da se mogu i nadalje primenjivati. U građanskim kodifikacijama postoje norme koje mogu duže opstati, ali uz novo tumačenje, prilagođeno novim odnosima i potrebama. Vrednost jedne kodifikacije se zapravo i ceni po tome kolika je fleksibilnost primene normi, izmenjenom, prilagođenom interpretacijom. Norme Stvarnog i Obligacionog prava, ili bar veći deo njih, mogle bi se i danas uz određeno prilagođavanje primenjivati. *Srpski građanski zakonik* sadrži: pojedina pravna rešenja koja pre mogu da se brane, no neka važeća; pojedina rešenja koja valjano mogu da popune pravne praznine važećeg prava i pojedina koja korisno mogu da posluže pri primeni važećeg prava.⁶

Mnoge norme *Srpskog građanskog zakonika*, tj. sadržana pravna pravila u njima mogla bi i danas da posluže kao pravila za regulisanje određenih instituta. Uostalom, činjenica je da Srbija danas nema građansku kodifikaciju, a u XIX veku ju je imala. Uz sve mane, ne sme se zanemariti niti potceniti njen opšti značaj, kao ni rešenja sadržana u njoj. *Srpski građanski zakonik* je u svoje vreme i za tadašnje prilike poslužio svrsi, a i njegov kasniji uticaj se ne sme zanemariti. Ocenjujući *Zakonik* neophodno je voditi računa o vremenu u kome je donet. Ne sme se ocenjivati sa kasnije tačke gledanja. Ipak, treba istaći da je uprkos nedostacima koji su postojali dugo primenjivan. To opet ukazuje na kvalitet samog *Zakonika*, kao i njegovog autora.

Kritika da *Zakonik* nije originalan i da je „samo skraćena verzija *Austrijskog građanskog zakonika*“, može se posmatrati i sa druge strane. Pitanje je koliko građanskih kodifikacija u Evropi XIX i XX veka je doneto samostalno, a koliko ih je u svetu doneto po ugledu na strane uzore. Sigurno je da je veći broj zemalja sveta svoje građanske kodifikacije doneo recipirajući (presadujući) već postojeće građanske kodifikacije, poštujući i prilagođavajući pri tom svoja nacionalna zakonodavstva.⁷ Nakon donošenja *Francuskog građanskog zakonika*, ideja kodifikacije širila se brzo. Najpre su to bile zemlje Evrope, a potom i čitavog sveta. Zapravo, nijedan građanski zakonik nije imao takav uticaj na razvoj građanskog prava u drugim zemljama, kao što je to imao *Code Civil*. Građansko pravo Belgije, Holandije i Luksemburga i danas je pod velikim njegovim uticajem. U Španiji, *Codigo civile* iz 1889. godine, koji je i danas na snazi, posebno u oblasti obligacionog prava, pod veoma jakim je uticajem *Code Civile*-a. Na *Zakonike* donete u Rumuniji, 1863. godine, u Italiji 1865. godine,⁸ Portugaliji 1867. snažno je uticao *Code Civile*.

Budući da je u XIX veku Francuska bila kolonijalna sila njen uticaj na Bliskom istoku, Africi, Indokini i Okeaniji je bio znatan. Francuska pravna tradicija u ovim zemljama je znat-

⁶ Водинелић, В., „Сто педесет година касније: шта је још живо у Српском грађанском законнику?“, Сто педесет година од доношења Српског грађанског законика, САНУ, Београд, 1996, 396.

⁷ Станковић, Е., *О Српском грађанском законнику*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2009, 100

⁸ Под фашистичком владавином Италија иступа из овог круга, а 1942. године донет је нов грађански законик који је под већим утицајем немачког права.

na i nakon sticanja nezavisnosti ovih zemalja. *Egipatski građanski zakonik* iz 1949. godine, poštuje islamsko pravo, ali se u dobrom delu oslanja na *Code Civil*. Alžir, Tunis i Maroko, takođe su zemlje čije su kodifikacije utemeljene na uticaju francuske kodifikacije. U velikom broju zemalja Afrike: Senegal, Mauritanija, Mali, Niger, Gvineja, Obala slonovače, pravni sistemi su se razvijali pod velikim uticajem francuskog prava, *Code Civil* i *Code Commerce*. Znatno veći uticaj francuska građanska kodifikacija, imala je u Latinskoj Americi, gde su skoro sve zemlje⁹ svoje zakonike donele po modelu *Code Civile*. Čak i u Severnoj Americi postoje države čiji su građanski zakonici doneti po uzoru na *Code Civil*. To su Luizijana u SAD-u i provincija Kvebek u Kanadi. *Louisiana civil Code* iz 1870. godine, izvršila je veliki kulturni uticaj ne samo u Americi, već i šire, naročito u Latinskoj Americi. To je bilo moguće pre svega zbog toga, što je *Građanski zakonik Luizijane* bio donet pod jakim uticajem najviše romanističkog zakonika, ikada usvojenog.¹⁰ *Građanski zakonik Argentine* rađen je po ugledu na građanski zakonik Luizijane, da bi potom i sam postao uzor drugim građanskim kodifikacijama zemalja Latinske Amerike. Tako je, recimo, više od sto članova *Građanskog zakonika Luizijane* iz 1870. godine, postalo sastavni deo *Građanskog zakonika Puerto Rika (Puerto Rico)*.¹¹ *Građanski zakonik Luizijane* značajno je uticao i na građanske kodifikacije Karibskih ostrva, posebno građanske kodifikacije St. Lucia. Uticaj građanske kodifikacije Luizijane na zemlje Latinske Amerike je evidentan, što nije slučaj sa federalnim jedinicama SAD-a. Uticaj na federalno pravo i pravo drugih zemalja nije bio sistematski, niti dovoljno velik.

Recepcija *Code Civil*-a bila je produkt kulturne snage, kao i kvaliteta zakonika. Uostalom, kao što je već rečeno, dobrim delom *Zakonik* je i danas na snazi u Francuskoj. *Austrijski građanski zakonik*, donet 1811. godine, imao je uticaja i izvan zemalja za koje je bio donet. Taj uticaj bio je značajno manji, pre svega zbog toga što je to kodifikacija obnovljene monarhije, mnogonacionalne države, u stalnoj opasnosti od raspada. Uticaj *Austrijskog građanskog zakonika* bio je veliki u zemljama koje su ulazile u sastav Habzburške monarhije. *Zakonik* je od 1852. godine važio u Hrvatskoj. Primenjivan je u Bosni i Hercegovini i Vojnoj Krajini. U severnoj Italiji, Lombardiji i Veneciji, važio je do ujedinjenja 1861. godine. Lihtenštajn je recipirao *Austrijski građanski zakonik* pre Prvog svetskog rata, a nakon tog rata isto je učinila i Čehoslovačka, koja ga je dugo zadržala u primeni.

Kodifikacija prava izvršena je i u Nemačkoj donošenjem *Nemačkog građanskog zakonika* 1900. godine. Ova kodifikacija nije svoj uticaj širila putem kolonijalnih osvajanja, poput *Francuskog građanskog zakonika*. *Nemački građanski zakonik* je na druge uticao svojom intelektualnom snagom. Interesantno je da je pod uticajem ovog *Zakonika* izrađen *Japanski građanski zakonik* iz 1898. godine. Tajland je 1925. godine doneo građanski zakonik po modelu nemačkog. Čak je i u Kini 1930. godine izrađen nacrt građanskog zakonika po ugledu na nemački, samo što on nikada nije stupio na snagu. U Latinskoj Americi gde je bio dominantan uticaj *Francuskog građanskog zakonika*, dve države su svoje zakonike donele po modelu *Nemačkog građanskog zakonika*: Brazil 1916. godine i Peru 1936. godine. *Nemački građanski zakonik* uticao je i na donošenje zakonika u zemljama Evrope: Austriji, Poljskoj, Mađarskoj, Grčkoj. Treba naglasiti da su radovi na pripremanju

⁹ Осим Бразила и Перуа, право је кодификовано по угледу на немачке кодификације.

¹⁰ Yiannopoulos, A. N., *Requiem for a Civil Code: A Commemorative Essay*, Tulane, Law Review, 2003, 406.

¹¹ Ramos, M. R., *Interaction of Civil Law and Anglo-American Law in the Legal Method of Puerto Rico*, Tulane, Law Review, 1948.

Nemačkog građanskog zakonika bili inspiracija Valtazaru Bogišiću za stvaranje *Opšteg imovinskog zakonika* za Crnu Goru. No, potpuna recepcija nemačkog građanskog prava izvršena je jedino u Grčkoj, 1940. godine.

Švajcarski građanski zakonik donet je 1912. godine i po nekim mišljenjima ostavio je mnogo više traga nego nemački *Zakonik*. U XIX veku češće je bilo preuzimanje stranog zakona. U XX veku izraženije je bilo prepravljjanje zakonika i više samostalnog rada onih koji su ugledajući se na strane zakonike donosili sopstvene. Tako se uticaj *Švajcarskog građanskog zakonika* osetio u: Švedskoj, Austriji, Poljskoj, Čehoslovačkoj, Mađarskoj, nekadašnjem Sovjetskom Savezu, Jugoslaviji, Albaniji, Grčkoj, Bugarskoj. I neke zemlje Istoka, Tajland i pretkomunistička Kina osetile su uticaj *Švajcarskog građanskog zakonika*. Od ovakvog, reklo bi se posrednog uticaja *Švajcarskog građanskog zakonika* na kodifikacije građanskog prava u drugim zemljama, izuzetak je Turska. U njoj je 1927. godine, za vreme vladavine Kemala Atatürka, došlo do potpunog preuzimanja *Švajcarskog građanskog zakonika*. Ono što čudi je činjenica da je ova recepcija bila uspešna, uprkos činjenici da je *Zakonik* jedne privredno i kulturno razvijene zemlje „presađen“ u zemlju koja se tek prilagođavala modernom načinu života.¹² Pesađeno pravo se dobro primilo u novoj sredini i Turska je dobrim delom zahvaljujući tome krenula brže put modernizacije. To joj je pomoglo i da se uključi u život porodice evropskih država.

Posebnu vrednost kodifikacijama nastalim po ugledu na druge, ranije nastale kodifikacije, svakako daje podatak o njihovim sastavljačima. To su uvek bili vrhunski pravници i intelektualci koji su umeli da, sledeći principe i ideje velikih građanskih kodifikacija, iz svojih pravnih sistema izvuku ono što je dobro i sačine celishodne pravne celine. Tako je i pisac našeg *Srpskog građanskog zakonika*, Jovan Hadžić, učinio sve da zakonik bude što kvalitetniji. Visokog obrazovanja, bio je romanista po shvatanju. Doktorat je stekao na Univerzitetu u Pešti. Latinskim jezikom vladao je još od rane mladosti, tako da je svoju ljubav prema rimskoj istoriji i književnosti mogao zadovoljiti čitajući originalna dela. To nam daje za pravo da donesemo zaključak da se pored izvornika, Hadžić ugledao i na originalne tekstove rimskog prava iz kojih je preuzimao neka pravila. Shodno svom obrazovanju izvesno je da je pravila na koja se ugledao prilagođavao, u meri u kojoj je to mogao, potrebama srpskog društva. Pri tom ne treba zanemariti činjenicu da je rok za izradu *Zakonika* bio kratak, samo dve godine. Opstala je želja autora za originalnošću da u *Zakonik* unese pravila koja izvornik nije sadržao. Uz sve rečeno nije bez značaja činjenica da su građanske kodifikacije u drugim zemljama najčešće radili timovi pod rukovodstvom jednog istaknutog naučnika ili profesora. Jovan Hadžić radio je sâm na *Zakoniku*. Možda najveće dostignuće ovog *Zakonika* jeste stvaranje pravne terminologije koja je vremenom postala opšta u srpskom pravnom rečniku.

Uostalom, čini se da Hadžićev rad najprimerenije ocenjuje Slobodan Jovanović: „Pravni savetnik ustavobraniteljske stranke..., Hadžić je bio jedan od glavnih redaktora osnovnih zakona o zakonodavnoj, upravnoj, i sudskoj vlasti, zakona o Savetu, kneževoj kancelariji, centralnoj upravi, okružnim sudovima, apelacionom sudu....On je prvi moderni zakonopisac koga smo

¹² Вотсон, Алан, *Правни транспланти: приступ упоредном праву*, Правни факултет, Београд, 2000, 172.

imali; i u javnom i u privatnom pravu on je postavio osnove našem zakonodavstvu.¹³ *Srpski građanski zakonik* je obeležio epohu u kojoj je donet. Srbija kao nerazvijena zemlja u svakom pogledu dobija građansku kodifikaciju. Kako je recipirala *Austrijski građanski zakonik*, postaje član germanske pravne porodice. Putem kodifikacije postaje član evropske zajednice. Pozajmljivanje i stvaranje kodifikacija vodilo je ka ujednačavanju prava.

Bilo u kojoj meri da *Srpski građanski zakonik* slični *Austrijskom građanskom zakoniku*, njegov pisac Hadžić koristio je i originalne rimske tekstove i pravila u njima sadržana.¹⁴ Na neposredan način ih je uneo u *Zakonik*. Samo što kod nas nikada nije, kao što je to u Austriji učinjeno, obavljeno ispitivanje kojim bi se tačno utvrdio neposredni uticaj pravila rimskog prava pri sastavljanju zakonika. Jedno je izvesno, tokom čitavog srednjeg veka srpsko pravo se zasnivalo na tradiciji vizantijsko-rimskog prava i stoga bilo razvijenije od pravnih sistema zemalja zapadne Evrope tog doba. Tradicija uticaja rimskog prava nastavljena je i kasnije. *Srpski građanski zakonik* nije pravila rimskog prava i uticaj tog prava dobijao samo posredno preko izvornika i donekle *Francuskog građanskog zakonika*, već i neposredno. Hadžić je sasvim sigurno koristio originalna pravila sadržana u Justinijanovoj kodifikaciji i ugrađivao ih ponegde u *Zakonik*. Uostalom, prve velike moderne kodifikacije zasnovane su na ideji prirodnog prava i rimskoj pravnoj tradiciji. Najveći uticaj pravila rimskog prava bio je u oblasti Stvarnog i Obligacionog prava.

Ideja o pravu Evropske unije, koja je sada aktuelna, u neku ruku i nije nova stvar. To je samo obnova kulturnog ujedinjenja, koje je jednom već bilo zahvatilo čitav kontinent, pod nazivom „građanska tradicija“. Svakako da je tačka vezivanja rimsko pravo, tj. njegova pravila i njihovo preuzimanje, kroz razvoj, od Justinijanovog prava do modernih kodifikacija. Zasluga za to pripada učenim pravnicima različitih zemalja. Pravila rimskog prava preživela su u prepoznatljivoj formi, bez obzira na sve promene koje su vršene, prilagođena praktičnim potrebama.

Srpski građanski zakonik nastao je u veoma važno vreme za Srbiju. Nakon oslobođenja od Turaka došlo je novo vreme koje je donelo i nove odnose, za koje nije postojala adekvatna pravna regulativa. Želeći da bude upamćen kao veliki vladar, Miloš je naredio donošenje *Zakonika*. Preko izvornika, posredno u *Zakonik* su ugrađena i pravila rimskog prava. No, Hadžić ih je unosiо i neposredno, nezavisno od izvornika. Da je razvoj robnonovčanih odnosa bio na višem stepenu razvoja, taj uticaj rimskog prava bi bio veći. Ipak, ne treba zaboraviti činjenicu da se srpsko srednjovekovno pravo razvijalo pod uticajem vizantijskog prava, te da je moguće govoriti o kontinuiranom uticaju rimskog prava na srpsko.

Uloga i značaj *Srpskog građanskog zakonika* za razvoj prava i države Srbije u XIX veku bili su neprocenjivi. I danas se ne sme zanemariti uloga *Zakonika* u stvaranju i razvoju pra-

¹³ Јовановић, С., нав. дело, Политичке и правне расправе, 275

¹⁴ О овоме су писали: Даниловић, Ј., *Српски грађански законик и римско право*, Сто педесет година од доношења Српског грађанског законика (1844-1994), САНУ, Београд, 1996, 49-65; Кнежић-Поповић, Д., *Удео изворног римског права у Српском грађанском законик*, Сто педесет година од доношења Српског грађанског законика (1844-1994), САНУ, Београд, 1996, 67-77; Карајовић, Е., *Утицај римског права на српски грађански законик*, Србија и европско право, 4, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, Крагујевац, 2001, 343-350

va, kao što se moraju odbaciti jednostrane i neargumentovane kritike ove naše kodifikacije.

LITERATURA:

- Jovanović, Slobodan, *Političke i pravne rasprave*, Srpska književna zadruga, Beograd, 1990
- Votson, Alan, *Pravni transplanti: pristup uporednom pravu*, Pravni fakultet, Beograd, 2000
- Nikolić, D., *Rad na građanskom zakoniku u Srbiji 1829-1835. godine*, Sto pedeset godina od donošenja Srpskog građanskog zakonika (1844-1994), Pravni fakultet u Nišu, Niš, 1995
- Guzina, R., „Istorijski osvrt na karakter i značaj Srpskog građanskog zakonika iz 1844. godine“, *Istorijski glasnik* 1, Beograd, 1949
- Vodinelic, V., „Sto pedeset godina kasnije: šta je još živo u Srpskom građanskom zakoniku?“, *Sto pedeset godina od donošenja Srpskog građanskog zakonika*, SANU, Beograd, 1996
- Yiannopoulos, A. N., *Requiem for a Civil Code: A Commemorative Essay*, Tulane, Law Review, 2003
- Ramos, M. R., *Interaction of Civil Law and Anglo-American Law in the Legal Method of Puerto Rico*, Tulane, Law Review, 1948
- Stanković, E., *O Srpskom građanskom zakoniku*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2009, 100

Emilija Stanković, PhD

Professor of Roman Law at Faculty of Law University in Kragujevac

Austrian Civil Code as source for the Serbian Civil Code

Abstract: Serbian Civil Code has been adopted 167 years ago, at 1844. It was fourth civil code enacted in Europe, based on a Austrian Civil Code it inducted Serbia into the German legal circle. Some of the rules of the Serbian Civil Code, such as those that are regulating institute of gift, are still used as a part of positive law. Let that be only one of the proofs of this Code's actuality.

Common opinion of our legal theory is that Serbian Civil Code is only the shortened version of it's source. It has 950 paragraphs while, at the some time, Austrian Civil Code has 1502. There are some similarities, they are great, except in the parts that regulates family law and inheritance law, where some of the characteristics of Serbian social relations comes out ate the first plan. Researches that has been conducted until now have never give the deeper analyzes of the differences and digressions from the source Code, and also never emphasized some permanent values of Serbian Civil Code.

All of the mentioned are the reasons why I would try to point out some differences that Serbian Civil Code has when it's compared to it's source, but without any underestimating of the importance of Austrian Civil Code, and the fact that source code is in the great part „transplatated“ in the Serbia Civil Code.

Key words: Austrian Civil Code, Serbian Civil Code, source, transplant, similarities, differences